

XQEU
XÜSUSİYYƏTLƏRİ
VƏ
AŞKARLANMASI

ALMAZ MƏMMƏDOVA

DEFEKTOLOQ, LOQOPED

NAXÇIVAN MÜƏLLİMLƏR İNSTİTUTU, PEDAQOGİKA VƏ PSIXOLOGİYA KAFEDRASININ MÜƏLLİMİ

XQEU kateqoriyaları

01 OLİQOFRENIYA

02 PSIXI İNKİŞAF LƏNGİMƏSİ

03 EŞİTMƏ VƏ GÖRMƏ QÜSURLARI

04 EMOSİONAL İRADİ SFERANIN POZULMALARI(AUTİZM)

05 DAYAQ-HƏRƏKƏT APARATI ÇATIŞMAZLIQLARI

06 AĞIR NİTQ POZULMALARI

OLIQOFRENİYA

İNTELLEKTUAL İNKİŞAFIN POZULMASI

ƏN AĞIR DƏRƏCƏ (İDİOTRİYA)

- Baş beynin total zədələnməsi
- Nitq, hərəkət, eşitmə və s. Analizatorların inkişafsızlığı
- Xüsusi uşaq evlərində tibbi yardım və qulluq göstərilir

AĞIR VƏ ORTA DƏRƏCƏ (İMBESİLLİK)

- Sadə əmək vərdişinə yiyələnmə
- Dərketmə, hafizə, nitqin inkişafsızlığı təlim-tərbiyənin qeyri-mümkün edir.
- Hüquqi cəhətdən əmək qabiliyyətli hesab edilmirlər.

YÜNGÜL DƏRƏCƏ (DEBİLLİK)

- Ümumtəhsil proqramlarına yiyələnməkdə imkansızlıq
- Sadə hesab vərdişləri yazılı və şifahi nitqin öyrənilməsində, yadda saxlamada böyük çətinliklərlə qarşılaşırlar
- Somatik pozulmalar, ümum-fiziki zəiflik motorika pozulmaları peşə-əmək fəaliyyətini məhdudlaşdırır

OLİQOFRENİYANIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

**Özünə
xidmət**

Mənimləmə
prosesi çox ləngdir,
qavranılan materialı
tez unudurlar,
öyrəndiklərini
vaxtında istifadə
edə bilmirlər.

Diqqət

Passiv lüğət ehtiyatı
aktiv lüğət ehtiyatından
çoxdur. Müraciət olunan
nitq məhdud başa düşülür.
Nitq müəyyən şəraitə
bağlı olur

Oyun

Hərəkətləri yöndəmsiz,
Koordinasiyaları zəif,
ləng, impulsivdir.
Kiçik və böyük
motorikanın ağır
pozulmaları olur

Sadə özünəxidmət

bacarıq və
vərdişlərdə çətinlik.
Bu proses
ətrafdakıların tələbi
əsasında formalaşır.

Qavrayış

Qeyri-iradi diqqət

daha aktivdir, iradi
diqqət qısamüddətli,
həcmi kiçik və
məhduddur.

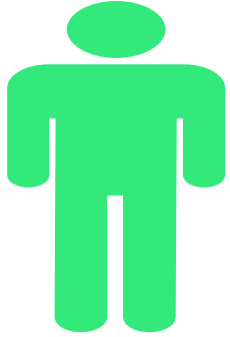
Nitq

Manipulyativ oyun

fəaliyyəti yüksəkdir,
oyuncaqlara marağ
qısamüddətli və
oyuncağın xarici
görünüşündən
asılıdır.

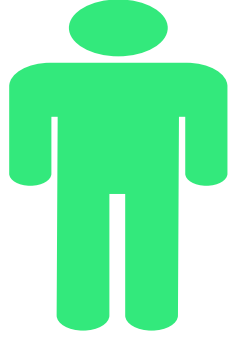
Motorika

Xronoloji yaş

5 yaş

Psixoloji yaş

3 yaş

=

PSIXİ İNKİŞAF LƏNGİMƏSİ

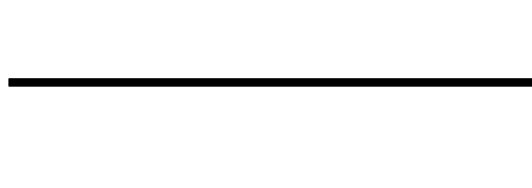
UŞAQLARDA BÜTÜN İNKİŞAF
NORMALARI LƏNGİMİŞ OLUR.
PSIXİ VƏ ƏQLİ SİSTEMLƏRİN
İNKİŞAF SÜRƏTİNİN
POZULMASI ÖZÜNÜ
GÖSTƏRİR.

PİL uşaqların inkişaf göstəriciləri tipik inkişaf göstəricilərindən aşağı, oliqofren uşaqların inkişaf göstəricilərindən yüksəkdir. Hərəkətləri və oyun prosesi məqsədyönlüdür

Oliqofreniya və PİL-in differensasiyası

TİPİK İNKİŞAF →

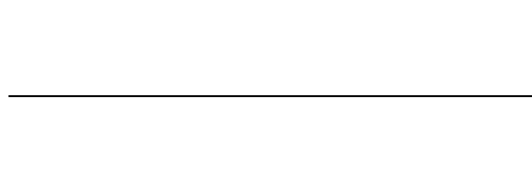
Təfəkkür

Nitq

PİL →

Təfəkkür

Nitq

DEBİLLİK →

Təfəkkür

Nitq

İDİOTRİYA →

Təfəkkür

X

Nitq

ERKƏN UŞAQ AUTİZMİ

Erkən yaş dövründə başlayan, sosial münasibətlər və ünsiyyət sferasında problemlərlə uzlaşan neyroinkişaf pozulması.

1 ÜNSİYYƏTDƏ POZULMA

- Ətrafa maraqsızlıq
- Göz təması qurmama
- Tək qalmağı sevmə
- Adına reaksiya yoxdur
- Ünsiyyət qurmur, ünsiyyətə başlamır və ya ünsiyyət axtarışında olmurlar.

2 NİTQ POZULMASI

- Nitqləri olmur
- Exolaliya görülmə bilər
- Cümlələrin leksik – qrammatik quruluşunda pozulmalar
- Danışmaq əvəzinə hərəkətlərlə ehtiyaclarını ifadə etməyə çalışırlar

3 OYUN FƏALİYYƏTİ

- Uşaqlarla oynamırlar.
- Davamlı eyni oyunları oynayır
- Yaradıcılıq tələb edən oyunlar tərtib edə bilmir
- Oyuncaqları funksiyasına uyğun istifadə etmir

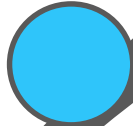
4 DAVRANIŞ POZULMALARI

- Stereotip hərəkətlər
- Həddindən artıq hərəkətlilik ya da hərəkətsizlik
- Dəyişikliklərə qarşı yüksək reaksiya.
- Predmetləri davamlı çevirmə, predmetlərə bağlılıq, xüsusi maraq

5 EMOSİONAL – İRADİ SFERA

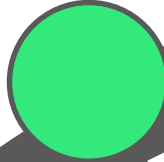
- Səbəbsiz olaraq ağlama, gülmə və səbəbsiz davranışlar nümayiş etdirirlər.
- Səslərə, işığa qarşı həddindən artıq həssas və ya həddindən artıq laqeyddirlər

DİQQƏT ƏKSİKLİYİ VƏ HİPERAKTİVLİK

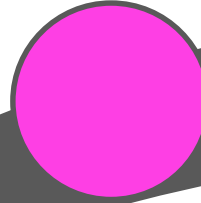
İMPULSİVLİK

- Suallara sona qədər qulaq asmadan cavab verir.
- Öz növbəsini gözləməyə hövsələsi çatmır.
- Ətrafında olanlara söhbətə və ya oyuna müdaxilə etməklə mane olur.

HİPERAKTİVLİK

- Əl və ayaq pəncələrində narahat hərəkətlər.
- Yerində oturmali olduğu halda tez-tez durur, gəzişir.
- Məqsədsiz hərəkət aktivlik: qaçır, fırlanır, harasa dırmaşır.
- Sakit, rahat oynaya və ya nə ilə məşğul ola bilmir.
- Özünü elə aparır ki, sanki ona "motor" qoşulub.
- Çox danışmağa meyllidir.

DİQQƏT ƏKSİKLİYİ

- Ona yönəldilmiş nitqi eşitmə təsəvvüratı
- Çox zaman tapşırıqları sona qədər yerinə yetirə bilmir, təlimatlara tabe olmur.
- Çox zaman tapşırıqları və digər fəaliyyət növlərini müstəqil yerinə yetirə bilmir
- Uzunmüddətli diqqət tələb edən tapşırıqlardan yayınır və müqavimət göstərir
- Tez-tez əşyalarını itirirlər
- Diqqəti çox asan yayınır.
- Gündəlik situasiyalarda unutkanlıq.

**DIQQƏTİNİZƏ GÖRƏ
TƏŞƏKKÜRLƏR!**

ALMAZ MƏMMƏDOVA
DEFEKTOLOQ, LOQOPED

**NAXÇIVAN MÜƏLLİMLƏR İNSTİTUTU,
PEDAQOGİKA VƏ PSIXOLOGİYA KAFEDRASININ MÜƏLLİMİ**